

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΣΤΑ ΑΙΘΙΟΠΙΚΑ

Το καλοκαίρι του 1954, ο Αυτοκράτωρ Χαΐλε Σελάσιε επισκέφτηκε επίσημα την Ελλάδα. Με αφορμή αυτή την επίσκεψη, το γνωστό φιλολογικό περιοδικό **Νέα Εστία**, στο υπ' αριθ. 650 τεύχος της 1^{ης} Αυγούστου 1954, περιείχε ένα εκτενές αφιέρωμα στην Αιθιοπία, με άρθρα για την Εκκλησία της Αιθιοπίας, την πνευματική ζωή, την Αιθιοπική ποίηση, καθώς και αναμνήσεις, ποιήματα και ένα διήγημα (του Μάρκου Λαζαρίδη), όλα σχετικά με την Αιθιοπία. Στο αφιέρωμα περιέχεται και ένα σημαντικό, όσο και δυσεύρετο, άρθρο με τίτλο «**Η εκπαίδευση στην Αιθιοπία**», του διακεκριμένου φιλολόγου και γλωσσολόγου καθηγητή **Ιωάννη Θ. Θωμόπουλου**, που διετέλεσε Γυμνασιάρχης στο Ελληνικό Κοινοτικό Γυμνάσιο της Αντίς Αμπέμπας και Διευθυντής του Ημιγυμνασίου της Ντιρεντάουας τη δεκαετία του 1950. Από το πολύτιμο αυτό άρθρο, αναδημοσιεύουμε το τμήμα που αναφέρεται στις Ελληνικές λέξεις που «πέρασαν» στην Αιθιοπική γλώσσα. (Ο κ. Δημήτρης Ανδρικού ανέλαβε, και έφερε εις πέρας με επιτυχία, το δύσκολο και κοπιαστικό έργο της αντιγραφής του άρθρου από τη Νέα Εστία – και μάλιστα, με δική του πρωτοβουλία, στο πολυτονικό σύστημα, για να μην «προδώσει» το πρωτότυπο. Ειλικρινά, τον ευχαριστούμε). **Ακολουθεί το άρθρο του Ι.Θ. Θωμόπουλου:**

Η περί Αιθιοπίας βιβλιογραφία είναι, μάλιστα των δύο τελευταίων αιώνων, πολύ πλούσια. Πολλοί επιστήμονες Αιθίοπες και ξένοι έχουν εργασθεί και εργάζονται να φέρουν στο φως της επιστήμης τα εθνολογικά, ιστορικά, γλωσσικά και άλλα προβλήματα της Αιθιοπίας. Αυτά τα ποικίλα δημοσιεύματα έχουν δημιουργήσει μια νέα επιστημονική ειδικότητα, την Αιθιοπολογία.

Η Αιθιοπία είναι το μόνο χριστιανορθόδοξο και ανέκαθεν ανεξάρτητο κράτος της Αφρικής. Κατά τους Αλεξανδρινούς και τους πρώτους Χριστιανικούς αιώνες το κράτος της Αιθιοπίας είχε πολύ μεγαλύτερη προς βορράν έκταση παρά σήμερα και είχε διαρκείς φιλικές σχέσεις με τον Ελληνισμό της Αιγύπτου και κατόπιν με το Χριστιανικό Βυζάντιο. Έτσι η επίδραση του Ελληνισμού στην Αιθιοπία είναι βαθύτατη σε πολλές εκδηλώσεις της ζωής. Υπήρξε εποχή που η ελληνική γλώσσα ήταν η επίσημη γλώσσα του Αιθιοπικού κράτους. Έχουν βρεθεί επιγραφές Αιθιοπικές γραμμένες σε γλώσσα ελληνική. Στην Αξώμη, την πρωτεύουσα δηλαδή της αρχαίας Αιθιοπίας, βρέθηκαν και νομίσματα Αιθιοπών βασιλέων με ελληνικές επιγραφές. Από το ελληνικό Βυζάντιο δέχθηκαν οι Αιθίοπες τον ευαγγελισμό του Χριστιανισμού. Έλληνες Χριστιανός είναι ο άποστόλος και πρώτος αρχιεπίσκοπος της Αιθιοπίας. Πολλά παραμύθια, παραδόσεις, παροιμίες και τραγούδια μαρτυρούν επίδραση ελληνική. Το μυθιστόρημα του Μεγάλου Αλεξάνδρου σώζεται σε έξι αιθιοπικές παραλλαγές, όπου ο Φίλιππος παρουσιάζεται ως μάρτυς του Χριστιανισμού και ο Αλέξανδρος ως Χριστιανός βασιλέας. Η αιθιοπική ζωγραφική, η εκκλησιαστική και η θύραθεν, ανήκει αποκλειστικά στη βυζαντινή Σχολή. Το ελληνικό Βυζάντιο η επίδραση φθάνει ως την άμφιση την πατροπαράδοτη των Αιθιοπών. Μ' ευχάριστη έκπληξη βλέπει ο Έλληνας επισκέπτης της σημερινής Αιθιοπίας να φορούν άνδρες και γυναίκες το βυζαντινό πέπλο με τη βυζαντινή μορφοτύρα, όπως ακριβώς βλέπουμε τους ανθρώπους στους βυζαντινούς ζωγραφικούς πίνακες. Πρέπει με οδύνη να ομολογηθεί ότι η Αιθιοπία δεν έχει ακόμη μελετηθεί από ελληνική άποψη συστηματικά. Μια προσεκτική και υπεύθυνη μελέτη της Αιθιοπίας από Έλληνες ειδικούς επιστήμονες θα είχε πολλά να μάς διδάξει και να μάς δείξει ως πού έφθασε η εκπολιτιστική προς νότον επίδραση του Αλεξανδρινού και του Βυζαντινού Ελληνισμού.

Οι ποικίλες πνευματικές σχέσεις του Ελληνισμού με τους Αιθίοπες ήταν πολύ φυσικό να επιδράσουν και στην αιθιοπική γλώσσα, τουλάχιστο στο λεξιλόγιο. Δεν έχουμε ακόμη ένα πλήρες έτυμολογικό λεξικό της αιθιοπικής, που θα μάς βοηθούσε να αποχωρίσουμε εύκολα τα μη σημιτικά, ιδίως τα ευρωπαϊκά δάνεια. Η λαμπρή εργασία του Armbruster (Initio Amharika, 1910) και παλαιά είναι και ανεπαρκής. Έτσι για να γίνει ένα εξαντλητικό γλωσσάριο των άμεσων ή έμμεσων ελληνικών δανείων της αιθιοπικής, χρειάζεται επίμονη και πολυχρόνια έρευνα τόσο στην αρχαία αιθιοπική (γκέζ) όσο και σε όλα τα σημερινά γλωσσικά ιδιώματα. Σήμερα θα ήθελα να δώσω ένα δείγμα μόνο των ελληνικών λέξεων της σημερινής αιθιοπικής (άμαριχής).

Μερικές φορές παράλληλα προς την ξένη λέξη υπάρχει και το σημιτικό συνώνυμό της. Οι περισσότερες ελληνικές λέξεις είναι του εκκλησιαστικού κλίματος, και χρονολογούνται από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες. Ο εκχριστιανισμός της Αιθιοπίας άρχισε τον 4ο αιώνα με το κήρυγμα του Αγίου Φρουμηντίου. Τις παλαιότερες σχετικές ειδήσεις τις έχουμε από τους Έλληνες ιστορικούς Θεοδώρητο (Εκκλησ. Ιστορία, Α23, Patrol. Gr., Migne, 80-84), και Σωκράτη (Εκκλ. Ιστ. Α 19, Ρ. Gr., Migne 67) και το Λατίνο Ρουψίνο (Patrol. Latina, 21).

Σημειώνω εδώ λίγα βιβλία, που παρέχουν βιβλιογραφία για την Αιθιοπία. Ειδικό δημοσίευμα, που να μελέτα τα ξένα δάνεια της αιθιοπικής, δεν γνωρίζω κανένα.

- 1) G. Fumagalli, Bibliografia Etiopica, Milano, 1893.
- 2) C. Conti Rossini, Gli studi etiopici in Italia nel primo cinquantenario di vita nazionale (1861 -1911) = Rivista degli studi oriental, 5, 1913.
- 3) G. F. Black, Ethiopica and Amharica. A list of works, = The/New York Public Library, New York, 1928.
- 4) Gabre Sellassie, Chronique de Menelik II, roi des rois d'Ethiopie. Euditée et annotée par M. de Goppet, Paris, 1933.
- 5) C. Conti Rossini, Bibliografia Etiopica, = Aevura, 1, 1927 et 10, 1936.
- 6) S. Zanuto, Libri sull' Etiopia e sul con-flitto italo - etiopico, = Oriente Moderno, 1936.
- 7) Wolf Leslau, Bibliography of the Semitic languages of Ethiopia, New York, 1946.
- 8) Andre Caquot, Bibliographie d'ouvrages sur l'Ethiopie n'existant pas dans la Biblio-theque Nationale d' Addis Abeba, Addis Abeba, 1953 (polygraphiee).

Έλληνικά δάνεια τής Αιθιοπικής.

άμην άμην. Είναι βέβαια εβραϊκή ή λέξη, αλλά στα αιθιοπικά έχει τη σημασία την ελληνική της χριστιανικής Ιερολογίας. αναγκωνέστης - βοηθός του ψάλτη, ο «αναγνώστης» των Βυζαντινών.

Άουροπα: Ευρώπη. Η άνομοίωση ε > ä είναι συχνή στην αιθιοπική φωνητική.

άσκαγιάν: άσχημος, κακόμορφος, κακότεχνος. Η λ. άσχημος (άντι του αρχαιότερου άσχήμων) πρωτοαναφέρεται από το Φιλόδημο (1. αί. π.Χ.).

άσέλα: παγίδα για ζώα, δόκανο. Στον Ησύχιο διαβάζουμε: «σκέλιμα? παγίς, δόλος». Ίσως υπήρχε και ο άμάρτυρος τύπος: ή σέλα.

βαρούτ: μπαρούτι, άρχ. έλλην. πυρίτις. Ίσως ή λ. πέρασε στα αιθιοπικά από τα άραβικά.

βαττέρ: μπαστούνι, όαβδί. Νομίζω ότι είναι ή έλλην. λέξη βακτηρία με άφομοίωση κτ > ττ, γιατί το σύμπλεγμα κτ δεν υπάρχει στα αιθιοπικά. Τα συγγενικά: καζέρα, ντούλλα, μεροκούζ και ζένκ έχουν ειδική το καθένα σημασία, ένώ ή λ. battér έχει γενική σημασία.

βερουκάν: πορτοκάλι, ίταλ. porto gallo. Στα αιθιοπικά πέρασε μάλλον το νεοελληνικό όνομα.

βρόνα: περγαμινή, δέμα κατεργασμένο για γραφική ύλη, ή βυζαντ. μεμβράνα (λατ. membrana). Στα μοναστήρια τής Αιθιοπίας λειτουργούν άκόμη σήμερα αντιγραφεία, όπως και στα βυζαντινά μοναστήρια.

Γκέννα: τα Χριστούγεννα, ή Γέννα των Βυζαντινών.

Γκūπτ: ξένος, Αιγύπτιος, Κόπτης.

Γκόργκις: Γεώργιος, Γιώργης.

δάβιλος: διάβολος. Υπάρχει και το συνώνυμό του σεϊτάν, λαϊκότερο κάπος.

dehà: πτωχός. Η έκπτωση του άρχικου π έξηγείται με τη δυσκολία τής προφοράς του συμπλέγματος πτ στα αιθιοπικά.

δεπτέρ: τετράδιο, σημειωματάριο, φυλλάδιο, ή έλλην. διφθέρα. **δεπτέρ:** γραμματικός, ιεροδιδάσκαλος, κληρικός, αναγνώστης, ψάλτης, σοφός. Κατά συνεκδοχή προς το δεπτέρ φυλλάδιο.

δέργ: άσημένιο κολλιέ. Το σημιτ. συνώνυμό του είναι χαβλού. **Άρχ. έλλην. δέρη = λαμός, και δέρονα = περιτραχήλιον, κολλιέ (βλ. Έθιπ. Ίων, 1431 και Ξενοφ. Κυνηγετ., 6, 1).**

διάκον: διάκος, βυζαντ. διάκονος.

Έρυτρέα: ή Ερυθραία, χώρα τής βορειοανατολ. Αιθιοπίας.

ζενάρ: ζώνη, φυσεκλίκι, ζώνη των κληρικών, το ζωνάρι των Βυζαντινών.

Ζούλλα: ή Άδουλις, παραλιακή πόλη τής Ερυθραίας.

Ττιοπια: ή Αιθιοπία.

καγκουμέν: βλέπε παγκουμέν.

καλέμ: βαφή, χρώμα, μελάνι. Νομίζω ότι είναι ή έλλην. λ. καλάμι με τη σημασία μελανοδοχείου, καλαμαριού. Η σημασία κατά συνεκδοχή.

καμίς: έξωτερικό φόρεμα ανδρών ή γυναικών, τὸ βυζαντ. κάμισον.

καντήλ: ή καντήλα ή τὸ καντήλι (λατιν. candela). Παράλληλα λέγεται και τὸ σημιτ. συνώνυμο τού τσάφ.

κανόνα: ή προσευχή ὡς ἐκκλησιαστ. ποιηή, ἐπιτίμιον, βυζαντ. κανών, νεοελληνικά ὁ κανόνα ζ.

κάρτα: ὁ γεωγραφικός χάρτης, ή χάρτα, ὅπως ἔλεγαν οἱ παλαιότεροι Έλληνες.

κίλο: τὸ κιλό, τὸ χιλιόγραμμα. Τή λ. τήν ἔφεραν οἱ Φράγκοι.

κοβα: δοχείο, κύπελο. ἀρχ. ἔλλην. κυπή, νεοελλην. κούπα.

κοβάγια: μεγάλο κύπελο, μεγάλη κοβα.

κοδα: προβειά, δέγμα, τομάρι, ἀρχ. ἔλλην. κώδιον.

κόμικ: κωμικό, ἀστείο, φαιδρό, γελοίο.

κούμμα: ἡγούμενος μοναστηριού. (Βλέπε Ε. Μιαηλίδου, Οἱ Κόπται, Ἀλεξάνδρεια, 1937, σελ. 22).

Κρισταός: ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

Κυρκός: κύρ. ὄν. Κυριάκος.

λεμάνιε: ζητιάνος, ζητούλας, ἐπαίτης. Πιστεύω ὅτι ὁ τύπος αὐτός ἔχει σχηματισθεῖ κατά συνεκδοχή ἀπὸ τήν ἔλλην. λ. ἐλεημοσύνη. Είναι πολύ γνωστό ὅτι ὁ ὄρος αὐτός τῆς βυζαντινῆς φιλοφροσύνης ἔχει περάσει σὲ πολλές γλώσσες. Πρβλ. γαλλ. aumone, ἰταλ. elemosina, ἀγγλ. alms, ἰσπαν. almusa: (για τὸ τελευταῖο βλέπε Monsegn. A. Griera, Boletin de dialectologia espagnola, Barcelona, 1952).

μαλοκσέ: βλέπε μονοκσέ.

μαλοκσίτ: βλέπε μονοκσίτ.

μάμο: παιδί, ὑπερέτης. Στὸν Ἡσύχιο διαβάζουμε «μάμμος» οἰκέτης».

μανοκσέ: ἀσκητής, καλόγερος, μοναχός· ή λ. ἐσχηματίσθηκε ἀπὸ τὸν παλαιότερο τύπο μονοκσέ με ἀντιμετάθεση μονα > μονό. Ἐπειδὴ στὴν αἰθιοπικὴ φωνητικὴ εἶναι πολὺ συνηθ. ἡ ἐναλλαγή τῶν φθόγγων ν καὶ λ, συχνὰ ἀκουγεται καὶ ὁ τύπος μαλοκσέ.

μανοκσίτ: καλόγρια, μοναχή, θηλ. τοῦ μονοκσέ. Ἡ κατάληξη -it εἶναι παραγωγικὴ τοῦ θηλ. γένους. Ὑπάρχει καὶ λαϊκότερος τύπος μαλοκσίτ καὶ μολοκσίτ.

μαγκιλ: πύον, ἔπιυο. Ὁ Armbruster (Initia Amharica, 1910) παραγεί τή λ. ἀπὸ τὸ ἔλλην. μούγλα.

μαράγκτ: τὸ σμαράγδι, βυζαντ. σμάραγδος.

μάρφιε: βελόνα, ἀρχ. ἔλλην. ραφίς. Ὁ αἰθιοπ. τύπος ἐσχηματίσθη με τὸ προθετικὸ μ - καὶ ἀντιμετάθεση ἀρφ - ῥαφ. Ἡ κατάληξη -γιε εἶναι ὑποκοριστικὴ.

μεσά: τὸ μεσημεριανὸ φαγητό, βυζαντ. ή μέση.

μεσσέκ: ἄρωμα, ὁ μόσχος. Τὴν ἔλλην. λ. μόσχος με σημασία ἄρωματος τὴν πρωτοβρίσκουμε τὸν 6ο μ.Χ. αἰώνα στὸν Λέτιο τὸν Ἀμιδῆν καὶ στὸν σύγχρονο τοῦ γεωγράφου Κοσμᾶ τὸν Ἰνδικο-πλεύστη, ὁ ὁποῖος στὸ βιβλίο τοῦ «Τοπογραφία Χριστιανική» (335) γράφει τὰ ἑξῆς: «τὸ δε μικρὸν ζῶον ἐστίν ὁ μόσχος. Καλοῦσι δὲ αὐτὸ τὴν ἰδία διαλέκτῳ οἱ ἐγγύριοι καστούρι. Διῶκοντες δὲ αὐτὸ τοξεύουσι καὶ τὸ συναγόμενον αἶμα περι τὸν ὄμφαλὸν δεσμεύοντες ἀποκόπτουσι· τοῦτο γάρ ἐστὶ τὸ μέρος αὐτὸ τὸ εὐώδες, τουτέστιν ὁ παρ' ἡμῶν λεγόμενος μόσχος».

μέτερ: τὸ λεγόμενο γαλλικὸ μέτρο.

μυσῆτερ: κρυφό, μυστικό, μυστήριον.

μίτρα: ὡς κύριο ὄνομα «Μίτρα Μαριάμ», ὄνομα μοναστηριού, δηλ. ή Μίτρα τῆς Παναγίας.

μουζικά: ή μουσική, ὡς σύνολον μουσικῶν ὀργάνων ή ὡς συναίσθημα ἀρμονίας ή ὡς Καλὴ Τέχνη.

Νέμισοι: Γερμανοί. Είναι γνωστό ὅτι Νέμισοι ή Νεμίτσοι ἔλεγοντο οἱ Γερμανοὶ ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς. Στὰ νεώτερα αἰθιοπικά τεῖναι πιά νὰ ἐπικράτησῃ ὁ ὄρος Τζέριμαν.

ὀρθοδόξ: ὀρθόδοξος (οὐσιαστ.).

ὀρθοδοξάουῖ: ὀρθόδοξος (ἐπίθετο).

οὐαζέμα: τὸ κράτημα τοῦ ἡχου στὸ τραγούδι ή στὴν ψαλμωδία. Είναι ἴσως ή ἔλληνικὴ λέξη ἄσμα.

οὐαγγέλ: τὸ εὐαγγέλιο.

οὐκεγιανός: ὁ ὄκεανός.

παγκουμέν: τὸ αἰθιοπικὸ ἡμερολόγιο διατηρεῖ ἀκόμη τοὺς σεληνιακοὺς μῆνες τῶν 30 ἡμερῶν. Ἐστὶ ὑπάρχουν 12 μῆνες τῶν 30 ἡμερῶν καὶ ἕνας μῆνας 5 ή 6 ἡμερῶν. Αὐτὸς ὁ μικρὸς πενήτημος ή ἑξαήμερος μῆνας λέγεται παγκουμέν (λαϊκότερα ή σὲ διαλέκτους: καγκιμέν, καγκουμέν, ταγκουμέν). Αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν ὀλιγοήμερο μῆνα Αἴγυπτο τῶν Πτολεμαίων τὸν ἔλεγαν «ἐπαγόμενον». Δὲν εἶναι βέβαια ἀσημαντό ὅτι τὸ ὄνομα καὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔχει διατηρηθεῖ σήμερα μόνο στὴν Αἰθιοπία.

Πάουλος: Παῦλος.

πάπας: ὁ ἱερέας, ὁ παπᾶς.

Περάγκλητος: ὁ Παράκλητος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

Πετρέκ: ὁ Πατριάρχης.

Πέτρος: ὁ ἀπόστολος Πέτρος.

Ρωμάουῖ: ἑλληνικός. Στὰ βυζαντινὰ χρόνια οἱ Έλληνες ἔλεγοντο Ρωμαῖοι, καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἔγινε τὸ σημερινὸ Ρωμιοί. Ἡ κατάλ. -αουῖ εἶναι παραγωγικὴ ἐπιθέτων. Ὑπάρχει ἕνα χωριουδάκι ἀνατολικὰ τῆς Ἀξώμης ποὺ λέγεται Ρωμάουῖ. Δὲν πρέπει ν' ἀμφιβάλουμε ὅτι τὸ χωριουδάκι αὐτὸ ἦταν Ἑλληνοχώρι. Προσθέτω ὅτι ἐπικρατέστερος εἶναι σήμερα ὁ τύπος Γκρικ ποὺ σημαίνει Έλληνες καὶ ἑλληνικός.

ροῦζ: τὸ ρόζι, ἀρχ. ἔλλην. ὄρυζα. Ἡ λ. πρωτοαναφέρεται ἀπὸ τὸν Ἀριστόβουλο (2. αἰ. π.Χ.).

σαβάκι: φλύαρος, κουτσομπόλης ή - ἄ, ἄντρας ποὺ φλυαρεῖ σὰν γυναίκα. Ὁ λεξικογράφος Ἡσύχιος βεβαιώνει ὅτι ή λ. «σαβακός» ποὺ σημαίνει «ἐκτεθλυμένος» εἶναι τοῦ ἰδιώματος τῆς Χίου.

σαβούνα: σαποῦνι, ἀρχ. ἔλλην. σάπων. Ἡ λ. ἀναφέρεται πρῶτα ἀπὸ τὸν Ἀρεταῖο (1. αἰ. μ.Χ.). Ὁ αἰθιοπ. ὄρος εἶναι μᾶλλον ἀπὸ τὸν ἔλλην. ὑποκορ. τύπο σαπώνον, ποὺ τὸν πρωτοβρίσκουμε στὸ Ζώσιμο τὸν ἱατρό (5. αἰ. μ.Χ.).

σανδούκ: σεντούκι, σάκκος, κιβώτιο, θήκη. Ὁ Ἡσύχιος γράφει «σάνδιξ· μικρὰ θήκη».

σαταθαρά: ή ψάθα, ἀρχ. ἔλλην. ψιάθος. Ἴσως ἀπὸ ἐπίθετο *ψιαθηρά.

σῆμα: φόρεμα· ρούχο, ἔνδυμα. Νομίζω πὸς εἶναι ή λ. σχήμα, ὅπως ἔλεγαν τὴν ἐνδυμασία οἱ Βυζαντινοὶ καὶ οἱ ἀρχαῖοι Έλληνες, (πρβλ. Ἀριστοφ. Ἰππ. 1331, Ἀριστοφ. Ἄχαρν. 64, Ξενοφ. Οἶκον. 2, 4, Θεοκρ. 10, 35 κ.π.ά.).

σέφτ ή σῆφτ: σόφισμα, ἀπάτη, ψέμμα, ψεύτικο, κάλπικο. Τὰ συνώνυμά του εἶναι: καταφι καὶ οὐσατένια. Τὸ σχετίζω με τὸ ἔλλην. ψεύστης.

σενδέλ: παντόφλα, σανδάλι, ἀρχ. ἔλλην. σανδάλιον.

σενκεσάρ: βιβλίο ποὺ περιεχει βίους τῶν Ἁγίων, βυζαντ. Συναξάριον.

σφονέγ: σφουγγάρι, ἀρχ. ἔλλην. καὶ βυζαντ. σπόγγος ή σφόγγος· πρβλ. λατ. fungus, ἀρμεν. sung. Ὁ αἰθ. τύπος προήλθε ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ συνοδίτου φθόγγου ε στὰ συμπλέγματα σφ καὶ γγκ, γιὰ τὴ φωνητικὴ τους δυσκολία.

σλιμᾶ: ὁ κινηματογράφος. Ἀπὸ τὸ γαλλικὸ cinéμα. Ἡ ἐναλλαγή ν-λ εἶναι συνηθ.

σιναφίση: τὸ σινάπι, ή μουστάρδα.

σύννοδος: ή Ἱερὰ Σύνοδος.

Σουσένεγ: βασιλέας τῆς Αἰθιοπίας, 1604-1642. Κατὰ τὸν Μ. Cohen (Traité de langue amharique, 61) καὶ τὸν Armbruster (Initia Amharica, 543) ποὺ ἐπαναλαμβάνει τὴ γνώμη τοῦ Pereira τὸ ὄνομα Σουσένεγ εἶναι τὸ λατιν. Socinius. Μοῦ φαίνεται ἐντελὸς ἀπίθανο νὰ εἶχε αὐτὸ τὸ ἄσημο λατινικὸ ὄνομα ὁ Χριστιανὸς ὀρθόδοξος βασιλέας. Εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι ἐδῶ ἔχουμε ἀπλοῦστα τὸ γνωστότατο ἑλληνικὸ ὄνομα Συνέσιος με ἀπλή ἀντιμετάθεση τῶν φθόγγων ν καὶ σ.

τεάτερ: τὸ θέατρο.

Τεόφιλος: κύρ. ὄν. Θεόφιλος.

θηλά: ή σιὰ. Θυμηθῆτε τίς ἀρχ. ἔλλην. λέξεις «θειλόπεδον» (τὸ μέρος ὅπου στεγνώνουν τὰ σταφύλια. Βλ. Ὀδυσσ. η' 123) καὶ «θειλοπεδεῦον» (ἀπλώνω σταφύλια νὰ ξεραθοῦν. Βλ. Διοσκορ. 5, 9). Στὸ ἔτυμολογ. λεξικὸ τοῦ Boisacq σημειώνεται ὅτι εἶναι ἄγνωστη ή ἔτυμολογία τῶν λέξεων αὐτῶν. Στὸ λεξικὸ Liddel - Scott τὸ θειλόπεδον ἐρμηνεύεται ὡς «ἠλιαζόμενον μέρος». Πολὺ σωστὰ ὁ Charpentier (Kuhn Zeitschr. 40, 475) ἀποκρούει τὴ συσχέτιση με τὸ λατιν. torreo (ξεραίνω). Πρόκειται μᾶλλον περὶ σκιεροῦ ξηραντηρίου, ὅπου, ὅπως καὶ σήμερα γίνεται, στέγνωσαν τὴ σταφίδα. Ἄν εἶναι σωστός ὁ συσχετισμὸς τοῦ αἰθιοπ. thelá πρὸς τὸ ἔλλην. θειλόπεδον, πρέπει νὰ δεχθοῦμε καὶ τὸν τύπο ή *θειλά ή *θειλα. Συγγενικός εἶναι καὶ ὁ τύπος δειλή (σιὰ, ἐσπέρα, σκότος). Πρβλ. οὐθείς - οὐδέεις, οὐθέτερος-οὐδέτερος? βλ. καὶ Boisacq στὴ λ. δειέλος.

τεραπέζα: τὸ τραπέζι, (σημιτ. γκαεβετά).

τερμούς: ή μπουτίλια, ἔλλην. θερμός.

Τσαρκός: κύρ. ὄν. Κυριάκος. Λέγεται καὶ Τσουρκός, ἀπὸ τσιτακισμὸ Κ - Τσ.

φανά: φανάρι.

φανός: μεγάλο φανάρι, (σημιτ. μασθό).

Φαράντζα: Φράγκος, Εὐρωπαῖος, Λευκός, Ἀλλοδαπός, Ξένος. Τὸν ὄρο τὸν χρησιμοποιοῦν οἱ Αἰθιοπες, ὅπως καὶ οἱ Βυζαντινοί. Τώρα πιά ἔχει πάρει τὴν εὐρύτερη σημασία του.

φαρμάσῃ: τὸ φαρμακεῖο, (σημιτ. μεδαντ βέτ).

φάσικα: Τὸ Πάσχα τὸ χριστιανικὸ. Ἐχει δηλαδὴ ὁ ὄρος ὄχι τὴν ἐβραϊκὴ ἔτυμολογικὴ σημασία του, ἀλλὰ σημαίνει τὴ χριστιανικὴ ἐορτὴ τῆς Ἀναστάσεως, ὅπως αὐτὴ ἔγινε γνωστὴ στὴν Αἰθιοπία ἀπὸ τοὺς πρώτους Έλληνες Χριστιανούς.

φελάσφα: φιλόσοφος.

Ἰωάννης Θ. Θωμόπουλος

Πηγή: Νέα Εστία

Τεύχος 650, 1 Αυγούστου 1954, σελ. 1125-1128